KNNV vereniging voor veldbiologie

ivn natuur educatie

Afdeling

Drechtsteden

Nieuwsbrief

De Spindotter

4e kwartaal 2021

Bestuur KNNV Drechtsteden

KvK 24417034

Voorzitter	: Frans Beuvens	: 078 – 613 72 07
secretaris	: Hein Ruiter	: 078 – 614 38 60
penningmeester	: Ruud Dorst	: 078 – 618 37 23
ledenadministratie	: Ruud Dorst	: 078 – 618 37 23
algemeen lid	: Gerard Verroen	: 078 – 617 86 80
webmaster	: Jan Zellmann	: 06 – 48 76 13 09

Bestuur IVN Dordrecht

Voorzitter	: Peggy Tanis	: voorzitterivndordrecht@gmail.com
Secretaris	: Tineke Jacobi	: secretariaativndordrecht@gmail.com
Penningmeester	: Ad Wiltenburg	: penningmeesterivndordrecht@gmail.com
Ledenadministratie	: Ad Wiltenburg	: penningmeesterivndordrecht@gmail.com
Algemeen Lid	: Leo Jansen	: loe.jansen@gmail.com
Webmaster	: Marian van de Haterd-Daniëlse	: webmasterivndordrecht@gmail.com
PR	: VACATURE	: ivnpr@hotmail.com

Adres Secretariaat KNNV Drechtsteden
Hein Ruiter, Merwekade 84, 3311 TH Dordrecht
E-mail: secretaris@drechtsteden.knnv.nl
Web pagina: http://www.knnv.nl/drechtsteden

Adres Secretariaat IVN Dordrecht
E-mail: secretariaativndordrecht@gmail.com
Web pagina: https://www.ivn.nl/afdeling/dordrecht

Kopijdata : 1 maart, 1 juni, 1 september, 1 december

Inhoud:

Voorwoord van de voorzitter	1 - 3
KNNV-IVN Excursie en Lezingen	3 - 6
Programma KNNV en IVN 4e kwartaal 2021	6 - 9
Excursieverslagen	9 - 11
Column	11 - 13
Natuurbeschermers: Jasper Jaspers	13 - 15
Groen Beleidsplan van het Waterschap WSHD	15 - 17
Bloemen en Bestuiving	17 - 20
Verrassende Bomenactiviteiten	20 - 22
Jacobskruiskruid	22 - 28
Verrassing	29 - 30
Werkgroep Stadsnatuur	30 - 32
Foto impressie van de Werkgroep Stadsnatuur	32

Voorwoord **Herfst 2021**

Na een Hollandse zomer, waarin de temperatuur voor mij perfect was, ligt de herfst voor ons . Nog even terug blikken op enkele activiteiten.
De maandelijkse maandagmorgen natuurgroep heeft met Gerard Verroen verschillende wandelingen gemaakt, waarbij de inventarisaties in de Nieuwe Dordtse Biesbosch de groeiende soortenrijkdom van dit gebied laten zien.
De stadsnatuurwerkgroep heeft een serie boeiende en leerzame woensdagmorgen wandelingen gehad. Hans Schoorl weet de stadsnatuur-groep met zijn enthousiasme en kennis te inspireren. De stad heeft door de grote afwisseling in biotopen, zoals bermen, parken, plantsoenen, straten, ook een enorme diversiteit aan organismen. De werkgroep heeft zich vooral gericht op de planten, maar het zou geweldig zijn om ook wat meer zicht te krijgen op de rijkdom aan dieren, met name spinnen en insecten. De stadsvogels bleken redelijk bekend bij stadswandelaars.
Door het niet te warme en vooral vochtige weer was het dit jaar een feest voor de slakken. Ongetwijfeld tot ongenoegen van de (moes)tuinliefhebbers. Slakken horen er natuurlijk ook bij in het ecosystem maar in deze hoeveelheden is het toch wel een klus om nog een zonnebloem op te kweken. De predatoren van de slakken laten het een beetje afweten.

Foto:dierenbescherming foto: natuurpunt.be

De populaties van egels en lijsters hebben het zelf moeilijk, waardoor het ecosystem uit balans is geraakt. Hopelijk groeit de populatie egels en lijsters, na een jaar overdaad aan voedsel weer snel aan en kunnen zij de slakken ook weer onder controle houden.
Waren de signalen die uit de natuur kwamen tot nu toe zorgwekkend, vooral dit jaar ziens we steeds meer rampzalige ontwikkelingen. Branden, overstromingen en orkanen proberen ons wakker te schudden maar de maatregelen laten nog op zich wachten. Hopelijk dat onze politici inmiddels begrijpen, na een alarmerend klimaatrapport, dat er echt iets moet gebeuren. Het wordt tijd dat de wereldleiders de wereld echt eens moeten gaan leiden.
Dat neemt niet weg dat er een prachtige herfst voor de deur staat waar voor de natuurliefhebbers weer veel is te genieten. Laat de lijsters maar komen want de bessen zijn rijp en de slakken vieren nog steeds feest in de tuinen. In de bossen is de

herfstgeur duidelijk waarneembaar, de paddenstoelen staan er prachtig bij en na de gierzwaluwen is de vogeltrek ook voor de andere trekvogels weer op gang gekomen. Het belooft een prachtige herfst te worden.

Frans Beuvens
Voorzitter KNNV Drechtsteden

KNNV en IVN Excursie – en lezingen programma t/m december 2021

Op een later moment komende tijd, zal de mededeling gedaan worden vanuit het besturen van IVN en van de KNNV Drechtsteden wanneer de excursies weer zullen gaan plaatsvinden. Hoewel de deskundigen van het RIVM al veel beperkingen hebben verruimd, wil het bestuur van de KNNV toch nog even in alle rust de situatie bekijken en aanzien, zeker nu ook de deltavariant aan het oprukken is.

Wel zijn de maandelijkse natuur inventarisaties in kleine groepen van de **Werkgroep Natuur** weer opgestart. Deze vinden plaats in en rond het gebied van de Nieuwe Dordtse Biesbosch.
De informatie over deze natuur inventarisaties vindt u elders in dit blad en op de vernieuwde website van de KNNV Drechtsteden.

De activiteiten van de **Werkgroep Stadsnatuur** zijn een beetje op een lager pitje komen te staan. Deze nieuwe werkgroep van de KNNV Drechtsteden die zich richt op de stadsnatuur in en rond de stadskernen van Dordrecht. De data en de onderzoeklocaties van deze inventarisaties van de werkgroep Stadsnatuur vindt u op de website van de KNNV Drechtsteden.

Ledenavonden KNNV / IVN

Gelukkig heeft het kabinet op aangegeven dat onder het regiem van bepaalde aanvullende beperkingen, weer mensen bij elkaar kunnen komen.

Eindelijk hebben we weer een "echte" ledenavond met een "echte" lezingen kunnen organiseren !
De eerste die we hebben georganiseerd was weer in de Paardenstal van Duurzaamheidscentrum Weizigt, Van Baerleplantsoen 30 te Dordrecht, en wel op maandag 20 september 2021.
Aanvang 20:00 uur.
Het onderwerp voor deze avond was:
“Waterkwaliteit en de effecten van klimaatsverandering hier op. “Wat gebeurt er met ons water als het warmer wordt?”
De lezing voor deze avond werd gegeven door: Fred Kuipers. Hij is werkzaam als adviseur waterkwaliteit bij het Waterschap Hollandse Delta.

Hij is afgestudeerd in aquatische ecotoxicologie aan de universiteit van

Lezingencyclus Biodiversiteit in Dordrecht

In Dordrecht wordt dit najaar in samenwerking met de Gemeente Dordrecht, Groei & Bloei IVN, KNNV en andere natuurorganisaties op het Eiland van Dordrecht een lezingencyclus over het thema biodiversiteit gehouden!

Deze avonden worden gehouden in Wijkcentrum de Gravin, Vijverlaan 1004, 3319 PK Dordrecht.

Toegang is voor leden van **IVN, KNNV en Groei & Bloei** gratis. Voor niet-leden kost het € 5,00.

Elke lezing begint om **20:00**. Het programma is als volgt [onder voorbehoud]

Datum	**Thema**	**Spreker**
12 oktober	Trends in Biodiversiteit: Hoe kunnen waarnemingen helpen?	Sander Terlouw, *Natuur- en Vogelwacht Dordrecht*
2 november	Biodiversiteit en ecologie op het eiland van Dordt	Tim Breur, *ecoloog*
7 december	Biodiversiteit in je eigen tuin	Marie-José Meertens, *Tuinambassadeur*

De presentatie van de eerste avond van de lezingencyclus Biodiversiteit op dinsdag 14 september 2021 door de stadsecoloog van de gemeente Dordrecht, de heer Sjoerd-Dirk Fiaschi-van der Est, die door vele leden en geïnteresseerden werd bezocht.

Hou daarom uw mailbox en de website in de gaten voor aanvullingen en wijzigingen van de agenda.

Werkgroep Stadsnatuur

Zie voor algemene info over deze inventarisatie ook de KNNV Drechtsteden websitepagina van de werkgroep Stadsnatuur, en pagina 32 van deze Spindotter.

Komende excursies in het 4e kwartaal 2021

Voor data en locaties van komende excursies van de KNNV Drechtsteden zult u worden geïnformeerd via de website van de KNNV Drechtsteden en via mail berichten vanuit het bestuur.

Momenteel zullen voorlopig in 2021 geen excursies buiten Dordrecht meer gehouden worden in verband met de nog steeds voorzichtige waarschuwingen vanuit de Rijksoverheid en het RIVM, die ons zijn opgelegd.

Hou dus goed de website van de KNNV Drechtsteden in de gaten. Zodra er vermeldenswaardig nieuws is over activiteiten zal dat op de website en in uw mail postbus te vinden zijn.

ivn natuur educatie
Afdeling Dordrecht

Publieksactiviteiten 2e helft 2021 zijn op dit moment beschikbaar.

U moet zich dan opgeven bij de vermelde adressen.

Zaterdag 2 oktober	10.00 uur	Hooge Biezenplaat
Zaterdag 9 oktober	10.00 uur	Landgoed Dordwijk
Vrijdag 15 oktober	9.15 uur	Noorderdiepzone Nieuwe Dordtse BB
Zondag 24 oktober	13.00 uur	Park Merwestein
Zaterdag 30 oktober	10.00 uur	Oosthaven
Zaterdag 6 november	10.00 uur	Hooge Biezenplaat
Zaterdag 13 november	10.00 uur	Landgoed Dordwijk
Zondag 14 november	14.00 uur	Arboretum het Weetpunt Zwijndrecht
Zaterdag 20 november	10.00 uur	Boswachterij de Elzen
Zondag 28 november	10.00 uur	Tongplaat / Zuidplaatje
Zaterdag 4 december	10.00 uur	Hooge Biezenplaat
Vrijdag 10 december	9.15 uur	Noorderdiepzone Nieuwe Dordtse BB
Zaterdag 11 december	13.30 uur	Landgoed Dordwijk
Zaterdag 18 december	13.00 uur	Stadsboerderij en Weizigtpark

Voor de excursies Hooge Biezenplaat, Elzen en Noorderdiepzone:
Vertrek vanaf de parkeerplaats bij Paviljoen “de Viersprong” aan de Oude Veerweg.

Landgoed Dordtwijk :
Verzamelen op de parkeerplaats aan de Dordtwijklaan tegenover het Landgoed.

Oosthaven :
Vertrek vanaf de parkeerplaats van de Oosthaven aan de Nieuwe Merwedeweg.

Aanmelden voor deelname geldt bij alle activiteiten:

excursiesivndordrecht21@gmail.com

Werkgroep Natuur van de KNNV Drechtsteden.

Wandelen met de Natuurwerkgroep in 2021

Ook in 2021 gaat de **Natuurwerkgroep** van de KNNV-afdeling Drechtsteden de natuur op het Eiland van Dordrecht weer bekijken. Dat doen we eenmaal per maand in de periode maart – november op de eerste maandag van de maand en in slechts enkele geselecteerde gebieden, zodanig dat je daar maximaal één ochtend bezig bent. We bekijken niet alleen de planten, maar alles wat we op natuurgebied tegenkomen op onze wandeling, dus ook vogels, vlinders, libellen, paddenstoelen etc. Iedereen is welkom bij deze wandelingen, je hoeft geen lid te zijn van de werkgroep. Blijf niet thuis, loop eens een keer mee, het is leerzaam én ontspannend!

Dit jaar leggen we de nadruk op de nieuw aangelegde verbindingszone tussen de Sliedrechtse en de Dordtse Biesbosch, de Noorderdiepzone.
Door dit langgerekte gebied meerdere keren te bezoeken zien we hoe de natuur hier zich de komende jaren gaat ontwikkelen. Let wel op de verschillende vertrekpunten van de wandelingen!

Alle wandelingen beginnen om 9 uur en duren tot circa 12 uur.
Maar let op ! Als het 's morgens om half negen regent of buiig is en verwacht wordt dat het niet spoedig droog wordt, gaat de wandeling **niet** door en proberen we het op de **tweede maandag** van de maand opnieuw.

<u>De planning voor 2021 is als volgt:</u>

4 oktober	Noorderdiepzone-west: verzamelen op het parkeerterrein 100 meter na kruising Zeedijk en Schenkeldijk.
1 november	De Elzen, verzamelen bij restaurant De Viersprong. We gaan weer paddenstoelen zoeken.

December Geen wandeling.

Iedereen is van harte welkom op deze wandelingen, hoe meer kennis des te beter de inventarisatie.

Gerard Verroen.

Excursieverslagen

We kunnen nog een aantal enthousiaste floristen gebruiken.

We proberen op deze manier een beeld te krijgen van de Stadtse natuur. Een onderdeel van de natuur dat steeds belangrijker wordt omdat er verder niet zoveel meer over is. De stad blijkt een vluchtplaats voor veel planten en dieren die door de bebouwing en intensieve landbouw geen eigen leefomgeving meer hebben.
Dus doe mee en meld u aan via onderstaand mailadres, want iedereen loopt wel eens buiten door zijn eigen wijk en ziet dan wat leuks!!!

Frans Beuvens (f.beuvens@gmail.com)

Nieuws van de Nachtvlinders

Op maandag 31 mei 2021 hebben een aantal leden van de nachtvlinderwerkgroep van de KNNV Drechtsteden, die voorgaande jaren heel actief waren in de regio Drechtsteden, het vanglaken weer uitgespannen.
Ze hebben dit gedaan op het terrein van het Biesbosch bezoekerscentrum van de Dordtse Biesbosch. Met behulp van een USB-microscoop hebben ze een twintigtal nacht van zeer nabij kunnen vastleggen.

Het was voor eind mei niet eens een lange lijst van 23 soorten nachtvlinders, zowel macro- als micro vlinders

Phlogophora meticulosa,
Vuursteenvlinder

Habrosyne pyritoides
Agaatvlinder

Onderstaande lijst is van de soorten die tegen het laken zijn gevlogen, en die wij hebben kunnen determineren op onze nachtvlinder avond.

geslacht	soortnaam	nederlandse naam	plaats	km hok X	km hok Y
Epinotia	immundana	Elzenoogbladroller	Dordrecht	112	424
Anania	hortulata	Bonte brandnetelmot	Dordrecht	112	424
Habrosyne	pyritoides	Vuursteenvlinder	Dordrecht	112	424
Ligdia	adustata	Aangebrande spanner	Dordrecht	112	424
Cabera	exanthemata	Bruine grijsbandspanner	Dordrecht	112	424
Lomaspilis	marginata	Gerande spanner	Dordrecht	112	424
Colostygia	pectinataria	Kleine groenbandspanner	Dordrecht	112	424
Pterapherapteryx	sexalata	Kleine blokspanner	Dordrecht	112	424
Xanthorhoe	ferrugata	Vierbandspanner	Dordrecht	112	424
Xanthorhoe	designata	Koolbandspanner	Dordrecht	112	424
Notodonta	ziczac	Kameeltje	Dordrecht	112	424
Pheosia	tremula	Brandvlerkvlinder (Populieren)	Dordrecht	112	424
Pterostoma	palpina	Snuituil	Dordrecht	112	424
Furcula	bifida	Wigenhermelijnvlinder	Dordrecht	112	424
Calliteara	pudibunda	Meriansbostel	Dordrecht	112	424
Spilosoma	lubricipeda	Witte tijger	Dordrecht	112	424
Hypena	proboscidalis	Bruine snuituil	Dordrecht	112	424
Craniophora	ligustri	Schedeldrager	Dordrecht	112	424
Phlogophora	meticulosa	Agaatvlinder	Dordrecht	112	424
Leucania	obsoleta	Gestreepte rietuil	Dordrecht	112	424
Ochropleura	plecta	Haarbos	Dordrecht	112	424

Colostygia pectinataria,
Kleine groenbandspanner

Kop dorsaal van een Kleine groen-
bandspanner [vergroot]

Maja, Carl en Ruud

Column Herfst 2021

De lange Spaanse.

We komen net terug uit Frankrijk waar we twee heerlijke weken in de natuurlijke omgeving van de Morvan hebben doorgebracht. Het natuurlijk evenwicht en de term: “eten en gegeten worden” zie je daar continu om je heen.

Wespen zijn natuurlijk bijzonder nuttige beestjes, maar half augustus is hun rol als insectenverdelger uitgespeeld en verstoren zij de maaltijden die nog steeds buiten genuttigd kunnen worden. Gewoon rustig blijven is toch lastig wanneer ze de lokale perenjam uit je mondhoek willen proeven. Het blijven toch venijnige stekers, wat mijn vriendin en ik uiteindelijk natuurlijk toch ervaren hebben in die weken. Wel vier soorten heb ik rond ons huisje ontdekt waarvan de hoornaar het meeste respect afdwingt, maar uiteindelijk de grote vriendelijke reus blijkt te zijn. Verbazingwekkend vond ik het schouwspel dat een of andere killer vlieg, die van dichtbij bekeken een mutant uit een ander universum leek en niet zou misstaan in een horrorfilm, gewoon op de rug van een hoornaar landt en met

een vastberaden moordactie de giga wesp verlamt en versuft voor dood achterlaat.
Wanneer de vlieg schijnbaar haar nageslacht heeft veiliggesteld en de opperste concentratie om de confrontatie met het monster even losjes van zich afschudt, valt zij zelf ten prooi aan de muurhagedis die op afstand het hele tafereel samen met mij heeft gadegeslagen. Ik ben diep onder de indruk. Wanneer ik 's avonds op het toilet ook nog getrakteerd wordt op de visite van een rondscharrelende zevenslaper, die met zijn kraaloogjes op zijn gemak even komt kijken of hij ook nog gebruik kan maken van het toilet, dan zeg ik tegen mijn vriendin: "je kan hier rondom het huis gewoon een natuurdocumentaire opnemen."
Het leven van deze relmuis werd overigens ernstig bedreigd door het toilet, nog erger dan door de boommarter die hier ook rondscharrelt. Ondanks dat wij deze zomer wat water hebben klaargezet voor onze huisgenoten, wilden de beestjes niets liever dan een duik nemen in de pot. Dat ze daar dan niet meer uitkwamen hebben we helaas moeten ervaren. Nu heb ik daar onder de prachtige sterrenhemel eens goed over nagedacht en de oplossing is een muizentrapje in de pot geworden. Direct de volgende morgen lagen er dus wel keutels in de WC maar geen verzopen muis meer. Nu nog leren doortrekken en dan is het probleem voorgoed de wereld uit. Wat me ook opvalt is dat hier in de streek overal nuttige bomen en struiken staan, in ons eigen bos alleen al staan verschillende soorten kersenbomen, mirabel, wilde appel en vlier. In onze tuin rijpen onder andere de peer, sleedoorn, druif en braam. Ook notensoorten vind je er volop, hazelaar domineert rondom het huis en verder staan er tamme kastanje en walnoot. Overal in het gebied zie je dit patroon en de mensen hier waren en zijn in veel van hun voedsel zelfvoorzienend. Mijn overbuurman maakt van onze peren al jaren eau de vie en geloof me, daar ga je gewoon heel goed van slapen. Nu we eenmaal weer thuis zijn kan ik het niet laten om ook hier eens goed rond te kijken naar fruit en noten. Ongelooflijk wat er nu allemaal rijp wordt. Goed beschouwd kunnen we een gedeelte van onze boodschappen gewoon vervangen met wat er om ons heen te plukken en daarvan te bereiden valt. Ik heb nu een dienblad met rijpende hazelnoten

in de kamer liggen. Opmerkelijk is dat ik zeker vijf verschillende vormen van noten ontdekt heb. Toch even googelen, nou dat is nog maar het topje van de ijsberg. De lange Spaanse is in ieder geval goed vertegenwoordigd.

Wouter Kramer

Natuurbeschermers en Grondleggers

Biografie van Jasper Jaspers jr. (1855-1909)

“Een helder hoofd, een warm hart, een welbesteed leven”. Zo luidde het opschrift op een der talloze kransen die de lijkbaar van Jasper Jaspers jr. sierden. Jaspers jr. werd in 1855 in Amsterdam geboren. Zijn vader was een schrijnwerker die zich door zelfstudie op het intellectuele vlak had ontwikkeld. Jaspers moeder was familie van de Friese geleerde en dichter Borger. In het gezin Jaspers, dat behalve een zoon vijf dochters telde, werd veel gezongen, gemusiceerd en gelezen. Er kwamen ook

regelmatig kunstenaars over de vloer, zoals de dichter Willem Kloos die enige tijd een relatie had met Dora, een van Jaspers begaafde zussen.

Hoewel hij ook belangstelling zou hebben gehad voor het beroep van predikant, volgde Jaspers jr. de opleiding tot onderwijzer. Afgezien van een periode in Velzen en Schoorl, werkte hij steeds in Amsterdam, vanaf 1892 als hoofd van een openbare lagere school in de Wittenburgerstraat. Buiten school besteedde hij vrijwel al zijn vrije tijd aan de natuurstudie. Jaspers jr. was een verwoed verzamelaar. Zijn belangstelling ging vooral uit naar insecten.

Net als Heimans schreef Jaspers jr. een handleiding voor het onderwijs in de natuurlijke historie op de lagere school. Zijn methode, die in 1893 – gelijk met die van Heimans – bij Versluys verscheen, was minder revolutionair dan die van zijn jongere collega, maar de overige onderwijzers konden er kennelijk beter mee uit de voeten, want in tegenstelling tot het boekje van Heimans beleefde de methode Jaspers een tweede druk. Jaspers publiceerde ook andere boekjes op het gebied van de natuur, zoals “ Het Rijke Leven en Kweeken en Verzamelen “.

Behalve een vlot schrijver was Jaspers jr. een vaardig tekenaar. Bij de oprichting van hun tijdschrift voor natuursport, vroegen Heimans en Thijsse hem om zijn medewerking. De eerste aflevering van De Levende Natuur verscheen in 1896 onder hun gezamenlijke supervisie. Jaspers werkte aanvankelijk energiek mee aan het blad, maar aan het eind van de vierde jaargang verliet hij de redactie en daarna publiceerde hij nog maar weinig in De Levende Natuur.

Jaspers was in 1901, samen met onder anderen Heukels, Heinsius, Heimans en Thijsse, betrokken bij de oprichting van de **Nederlandse Natuurhistorische Vereniging**, de oude naam en voorloper van de huidige KNNV. De ijverige en plichtsgetrouwe Jaspers was een waardevol bestuurslid van zowel de afdeling

Amsterdam als de landelijke vereniging. Hij droeg onder meer zorg voor de verzamelingen en was een goed en geestig spreker. Bij de start, in 1906, van het tijdschrift **Natura** werd Jaspers jr. redacteur, een functie die hij tot zijn dood met hart en ziel vervulde. Na oprichting van Natuurmonumenten, een jaar eerder, ging Jaspers zich als lid van het algemeen bestuur ook inzetten voor deze vereniging. Bij dit alles eiste hij waarschijnlijk te veel van zijn krachten. Hij stierf in 1909, slechts 53 jaar oud. Zijn overlijden werd alom diep betreurd.

Water Natuurlijk

De groene waterschapspartij met ♥ voor blauw

Waterschap Hollandse Delta heeft nieuw groenbeleid. Unaniem stemde het algemeen bestuur van het waterschap Hollandse Delta in met het nieuwe **Groenbeleidsplan**.

Biodiversiteit krijgt hiermee prioriteit. Water Natuurlijk heeft hier de afgelopen jaren veel aandacht aan besteed en is superblij met de uitkomst. Nu de praktijk.

Belang biodiversiteit

Met de vaststelling van het nieuwe plan neemt het waterschap ook verantwoordelijkheid voor herstel van biodiversiteit. Een belangrijke stap omdat het schap de grootste groenbeheerder buiten de natuurgebieden is. Bij de uitvoering van de kerntaken op het gebied van veiligheid en waterbeheersing krijgt biodiversiteit nu een stevige positie.
Er wordt al gewerkt aan de praktische toepassing. Dat gebeurt onder ander door uitwerking in groenbeheersplannen voor onder andere de 60.000 bomen en de bermen.

Het advies van Water Natuurlijk over het bermbeheer wordt gebruikt bij deze uitvoeringsplannen, aldus heemraad Henk van der Drift.

Ook in de praktijk zien we al veranderingen in het bermbeheer, maar het oude beleid zal zich ook nog enige tijd laten gelden. Praktische aanpassing aan het nieuwe beleid vraagt tijd. Het vergt soms een omslag in denken en verandering van contracten etc.
Water Natuurlijk houdt de vinger aan de pols.

Bankjes

Water Natuurlijk heeft in het verleden gepleit voor eenvoudige recreatieve voorzieningen, zoals bankjes langs een fietsroute. Dat werd afgewezen. Het moest wachten op de vaststelling van het groenbeleidsplan. Voor Water Natuurlijk was dit aanleiding om vorige zomer zelf maar bankjes neer te zetten langs een fietsroute op Goeree Overflakkee. Een vorm van burgerlijke ongehoorzaamheid die moest kunnen vonden we.
In het nieuwe Groenbeleidsplan kwamen de bankjes niet terug, maar een motie van oud heemraad Petra van Nes bracht hier verandering in. Die kreeg een meerderheid, zodat het waterschap ook hiermee aan de slag gaat. In de vergadering van gisteravond werd ook een indringend pleidooi gehouden om het hout van bomen die toch gekapt moeten worden duurzaam te gebruiken. De CO2 die is opgenomen in het hout wordt dan langer vastgehouden. Een bankje is dan een mooie toepassing. Water Natuurlijk gebruikte ook de stammen van op een landgoed gekapte bomen voor de “illegale” banken. Het waterschap kan eigen hout gebruiken. Een bordje erop dat we zo werken aan een duurzame samenleving. Het kost maar enkele tientjes per bank en ze passen altijd goed in het landschap. Als je een mooie vormgeving wil, schakel je een kettingzaagkunstenaar in.

Joost Kievit MSc

Nadere informatie:
Anne Mollema, fractievoorzitter Water Natuurlijk Hollandse Delta, telefoon 0611017484
Joost Kievit MSc, voorzitter Water Natuurlijk Hollandse Delta , telefoon 078-6731522

Bloemen en bestuiving

Iedereen die geïnteresseerd is in de natuur heeft weleens gekeken naar bijen en hommels die diep met hun snuit in een bloem duiken. Ze zuigen de nectar op en komen er meestal dik onder het stuifmeel uit.
Het was Darwin die ontdekte dat er een relatie was tussen de insecten en de bloemen. Tot deze ontdekking was men overtuigd dat de bloemen door zelfbestuiving uiteindelijk bevrucht zouden worden.

Roodkopvuurkever

Hommel met stuifmeel (Foto 's FB)

De bloemen hebben verschillende kleuren, geuren en patronen, waarmee deze insecten lokken. De bloemen hebben voor bepaalde insecten een heel arsenaal aan mogelijkheden om te zorgen dat het insect de bloem in kruipt. Het voordeel voor het insect is duidelijk en ook voor de plant levert het de kruisbestuiving die inteelt voorkomt. Maar ook de zintuigen van insecten hebben een ontwikkeling doorgemaakt waardoor ze naadloos passen bij specifieke bloemen. Bijen kunnen rood licht

niet zien en foerageren dus vooral op gele en blauwe bloemen. Zo hebben insecten zich op heel veel manieren aangepast aan de bloemen maar omgekeerd hebben de bloemen ook, in de loop van de evolutie, allerlei vormen , kleuren en geuren gekregen, die aantrekkelijk waren voor bepaalde insecten (of andere bestuivers, zoals wind, vogels, vleermuizen etc.)
De vorm, kleur, geur van de bloem is in de loop van de ontwikkeling aangepast aan de zintuigen van insecten.
De insecten op hun beurt hebben aangepaste zintuigen. Ogen die ultraviolette markeringen zien die de bloem als honingmerk heeft om insecten te lokken en te sturen.

Vingerhoedskruid [*Digitalis purpurea*] met honingmerk.

Bestuivende bandzweefvlieg [*Epistrophe eligans*] (foto's FB)

De aanpassingen die bloemen en insecten hebben doorgemaakt om op elkaar afgestemd te raken heet co-evolutie. Darwin heeft dit door zijn intensieve observaties waargenomen. Zo voorspelde hij dat er voor een orchidee op Madagaskar met een hele diepliggende honingklier ook een insect met een hele lange zuigsnuit zou moeten zijn. Tien jaar later werd deze bestuiver ook gevonden.
De prachtige afstemming tussen bloemen en insecten wordt helaas de laatste decennia verstoord. De verdwijning van leefgebieden, het gebruik van insecticiden, klimatologische veranderingen hebben invloed op het voortbestaan van diverse soorten. Bijen die op specifieke planten foerageren zullen de bloemen van deze plant niet meer bestuiven wanneer ze zelf verdwijnen.
Bij weg, plant weg. Meestal gaat het niet zo rigoureus. De reuzenbalsemien, die in onze regio overdadig bloeit, produceert veel nectar met een sterke geur. Hommels en bijen komen daar op af en vliegen de oorspronkelijke waardplanten voorbij. Deze laatsten worden niet bestoven en planten zich daardoor niet of

minder voort. Het effect is dat op den duur hele populaties zullen verdwijnen en daarmee ook de planten of dieren die daarvan afhankelijk zijn. Door menselijke activiteiten verschijnen er ook in ons land steeds meer invasieve exoten. Dit gaat vaak ten koste van inheemse flora en fauna.

Frans Beuvens

Verrassende bomenactiviteiten

De herfst nadert en loofbomen halen het bladgroen uit de bladeren, waardoor de overblijvende kleurstoffen zorgen voor de prachtige rode en gele bladeren.
Bomen zijn tegenwoordig regelmatig in het nieuws vanwege het nut voor de mensen. Het vastleggen van kooldioxide (CO2), houtproductie voor de bouw, biomassa voor energiecentrales en natuurlijk de mooie bossen voor de recreatie.
Bomen zijn levende organismen die ook overlevingsmechanismen hebben.
Zo is bekend van beuken en eiken dat ze jaren hebben met een overproductie aan eikels en beukennootjes. De herten en zwijnen kunnen ze niet allemaal op eten en er blijven voldoende eikels en noten over die kunnen kiemen en uitgroeien. Deze zogenaamde “mast-jaren” worden vaak gevolgd door jaren met een lage productie, waardoor herten en zwijnen niet allemaal de winter kunnen overleven. Wanneer de populatie herten en zwijnen klein is kan er weer een mastjaar komen met overproductie., zodat er voldoende kiemplanten kunnen uitgroeien.

Een ander overlevingsmechanisme vinden we bij iepen. Wordt de iep door schadelijke insecten aangevreten, dan maakt hij een giftige stof waar de schadelijke insecten niet van houden. Tegelijk maakt de iep een geurstof (feromoon) aan.

Foto: Miriam Scha

Dit feromoon wordt door andere iepen waargenomen die gelijk starten met het aanmaken van gifstof in hun eigen bladeren zodat deze niet aangevreten worden. Het lijkt dat dit feromoon ook andere insecten lokt. Dit zijn predatoren van de schadelijke knagers waar de iep last van heeft.
Schimmels en bomen werken vaak samen. We zien bepaalde schimmels bij bepaalde bomen. De vliegenzwam vaak onder berken en het eekhoorntjesbrood onder eiken.

Foto: rd.nl

Zo zijn er heel veel symbiotische relaties. De bomen krijgen voedingsstoffen door de schimmelactiviteiten, zoals de afbraak van cellulose. De vrijkomende stoffen worden door de bomen als voedingsstoffen opgenomen.
De schimmels, die geen bladgroen hebben om suikers te maken, krijgen deze voedingsstoffen via de wortels van de boom. Een win-winsituatie die al bestaat sinds er bomen en schimmels bestaan.
Wilt u meer weten van bijzondere boomactiviteiten lees dan "Het verborgen leven van bomen" van boswachter Peter Wohlleben.

Frans Beuvens

Jakobskruiskruid krijgt onterecht de schuld

Jakobskruiskruid [*Jacobaea vulgaris*] heeft deze zomer massaler gebloeid dan afgelopen jaren. De soort heeft een slechte naam in de agrarische wereld, met name bij

paardenliefhebbers. Dat heeft alles te maken met de giftigheid van de plant. Dit jaar is er daarom weer veel ophef over de soort. Dat heeft geleid tot Kamervragen. Daarbij wordt zelfs opgeroepen tot een verdelgingsplicht of verbod op deze inheemse plant.

Inheemse soort

Het zwaartepunt van de verspreiding van Jakobskruiskruid [Jacobaea vulgaris] ligt in de duinen, maar ook in het binnenland is de plant van oudsher algemeen, met name langs de rivieren (de uiterwaarden) en op de hogere zandgronden. De plant kan echter vrijwel overal op geschikte plaatsen in Nederland voorkomen.

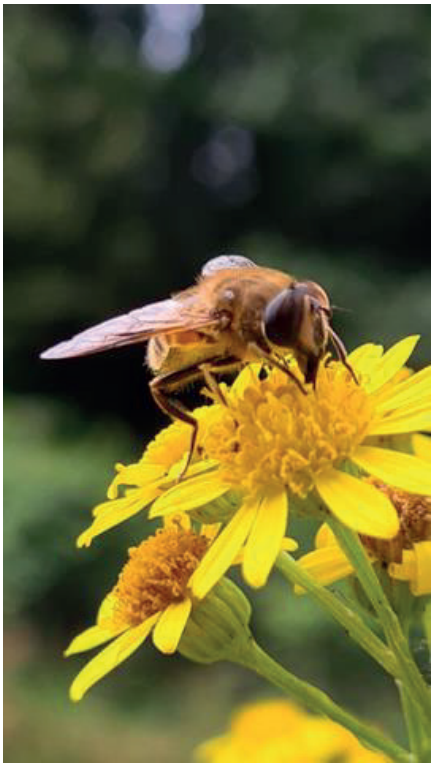

Zweefvlieg op Jakobskruiskruid (Bron: Nils van Rooijen)

Jakobskruiskruid is een onderdeel van de Nederlandse natuur en daarbij een belangrijke voedselbron voor veel insecten. Van 150 verschillende soorten insecten, waaronder vele tientallen bijen, zweefvliegen en vliegen, is bekend dat ze foerageren op de plant. Zo is de helft van de Nederlandse vlinders op Jakobskruiskruid gespot. Zo'n 77 soorten zijn geheel afhankelijk van de plant.
De bekendste is de Sint-jacobsvlinder [Tyria jacobaeae]. Deze rood-zwarte dag actieve nachtvlinder groeit als geel-zwarte rups op de plant. De rups gebruikt het gif als verdediging tegen vogelvraat, maar houdt tegelijkertijd ook de populatie Jakobskruiskruid in toom. Ondergronds leven de larven van de Jakobskruidaardvlo, een bladkever, van de wortels van Jakobskruiskruid, terwijl op de bovengrondse delen ook de bladluis [Aphis jacobaeae] van de plant leeft.

Toename

Jakobskruiskruid is een echte opportunist. De plant weet gemakkelijk open zandige plekjes te koloniseren en die zijn er steeds meer in Nederland. Denk daarbij aan bermen waarin geklepeld of gerommeld wordt, nieuw aangelegde taluds en bouwplaatsen. Als deze plekken bovendien bijvoorbeeld ten behoeve van insecten laat worden gemaaid, kan de soort uitbundig bloeien.
Daarnaast is natuurontwikkeling op voormalige, laagproductieve landbouwgronden waarschijnlijk een belangrijke factor voor de toename. Door het beheer verschralen deze gronden, zodat voedselarme open situaties ontstaan waar Jakobskruiskruid zich eenvoudig en vaak tijdelijk massaal kan vestigen.
Jakobskruiskruid is geen efficiënte windverspreider. Het meeste zaadpluis (meestal zonder zaden) kan ver wegwaaien, maar 95 procent van de zaden komt binnen vijf meter van de plant terecht.
Daardoor zal een populatie zich in een gesloten grasland niet gemakkelijk uitbreiden. Wel heeft de soort een langlevende zaadvoorraad, dat maakt de plant zelf bestrijden zinloos.

Sterker nog, door het uittrekken van planten worden de zaden in de grond geactiveerd.

Pluis van Jakobskruiskruid, dat vaak zonder de zaden wegwaait (Bron: Esther Hegt)

Het houden van paarden leidt tot ander graslandbeheer, waar Jakobskruidkruid van kan profiteren. Vaak zijn paardenweilanden te kort begraasd en ontstaan open plekken. Paardenhouders zijn vaak niet op de hoogte van goede beheermethoden om goede schrale graslanden te krijgen, zonder Jakobskruiskruid. Vanaf eind jaren 1980 is er een duidelijke toename van paarden in Nederland te zien, die mogelijk ook gepaard is gegaan met de waargenomen toename van Jakobskruidkruid in het agrarische landschap.

Droge jaren

We vermoeden dat de massale bloei en toename van dit jaar te maken hebben met de afgelopen erg droge zomers. Daarbij zijn er veel open zandige plekken ontstaan. Hiervan profiteren eenjarige soorten, maar iets minder snel ook Jakobskruiskruid.

De doorgaans tweejarige planten hebben zich de afgelopen jaren weten te vestigen en door de natte zomer van dit jaar kan de plant massaal bloeien. Hierdoor lijken we dit jaar te maken te hebben met een grote toename die, gezien de ecologie van de soort, tijdelijk zou kunnen zijn.

Giftig

Er zijn veel planten giftig voor vee. De gifstoffen in Jakobskruiskruid, pyrrolizidine alkaloïden (PA's), komen wereldwijd in heel veel plantensoorten voor. Je kunt ze verwachten in iedere omgeving. Men denkt dat wereldwijd 3 procent van alle bloemplanten (circa 3.000 soorten) PA's bevat. De meesten komen uit de families ruwbladigen, vlinderbloemen en composieten, waartoe Jakobskruiskruid behoort.

Rupsen van de Sint-jacobsvlinder [*Tyria jacobaeae*] profiteren juist van de giftigheid van Jakobskruiskruid (Bron: Jeanette Essink)

De meeste grazers, en zeker paarden, eten in de wei geen Jakobskruiskruid en krijgen de gifstoffen dus niet binnen. Voor hooi is dat anders; in hooi blijven de PA's giftig, terwijl dieren de gedroogde plant niet meer herkennen. Het is dan mogelijk

dat dieren na inname verschijnselen van leverbeschadiging krijgen. Hoewel de stoffen in de korte tijd dat ze in het lichaam zijn schade kunnen veroorzaken in de lever, is de letale dosis van PA’s bij runderen en paarden na consumptie van tussen de 5 en 20 procent van het lichaamsgewicht. Schapen en geiten kunnen zelfs tot wel enkele malen hun lichaamsgewicht van de plant eten voor ze ernstig ziek worden. Langjarige blootstelling aan de gifstoffen kan wel tot schade leiden, maar dat is gemakkelijk te voorkomen met goed beheer en zorgvuldige dierhouderij.
Bij een groot onderzoek in het Verenigd Koninkrijk (pdf; 9,1 MB) kwam er bij een verdenking van een vergiftiging met Jakobskruiskruid na een autopsie vaak een andere oorzaak uit. Het is dus oppassen dat bij tekenen van leverschade niet te snel Jakobskruiskruid als oorzaak wordt gezien, maar dat eerst andere oorzaken uit worden gesloten.
In diverse berichten wordt de zorg uitgesproken dat deze giftige stoffen ook voor de mens een risico zijn via melk, vlees en honing.
Eind vorig jaar is Europese regelgeving van kracht geworden met betrekking tot het voorkomen van PA's in diverse voedingsproducten, zoals thee, kruiden en supplementen. Omdat de bijdrage aan blootstelling van PA’s te gering wordt geacht, zijn honing en producten van dierlijke oorsprong niet gereguleerd.

Omgaan met Jakobskruiskruid

Jakobskruiskruid hoort thuis in Nederland, net als de dieren die ervan afhankelijk zijn. Bij een juist beheer is het niet schadelijk voor vee of mens. Er zijn mogelijkheden om het voor de soort minder gemakkelijk te maken, bijvoorbeeld een beheer waarbij minder open plekken in de vegetatie kunnen ontstaan. Vaak maaien, intensief begrazen, klepelen en dergelijke stimuleren de soort eerder. Ook het steeds weer graven in bermen, bijvoorbeeld voor het leggen van kabels, stimuleert Jakobskruiskruid.

Jakobskruiskruid [*Jacobaea vulgaris* subsp. *vulgaris*] verkiest open zand boven dicht gras (Bron: Esther Hegt)

Uit het onderzoek van Tess van de Voorde in 2011 bleek dat de bodem waar Jakobskruiskruid groeit vanzelf ongeschikt wordt (pdf; 390 KB) voor de plant en juist geschikter voor tal van andere plantensoorten. Als de bodem dus met rust gelaten wordt, verdwijnt Jakobskruiskruid vanzelf.
Vooral hooi moet zorgvuldig worden gemaakt, zodat de kans op aanwezigheid van Jakobskruiskruid minimaal is. Het spreekt ook voor zich dat het hooi van Jakobskruiskruidrijke bermen niet als veevoer aangeboden moet worden, maar anders moet worden verwerkt om van de gifstoffen af te komen.
Jakobskruiskruid vervult een belangrijke rol in ons landschap en met een beetje oplettendheid valt er gemakkelijk te leven met deze soort.

FLORON

Verrassing!

In de afgelopen periode hebben we meer dan ooit kunnen genieten van onze stadstuin. Dit werd grotendeels veroorzaakt door buiten onze macht liggende factoren. Maar nu het toch zo was, had ik niet alleen m'n oren en ogen goed open, maar vooral ook de fotocamera in de aanslag. Dat leverde ongelooflijk veel geluksmomenten en mooie waarnemingen op. Alleen al op het gebied van insecten was de soortenrijkdom en schoonheid zeer de moeite waard.
Zo'n 30 bijen en wespensoorten, 6 soorten sprinkhanen, ruim 10 soorten wantsen, wel 30 soorten vliegen en vliegjes en last but not least: meer dan 10 vlindersoorten.
Zo zat ik op een zonnige middag begin juni onder de parasol te mijmeren, toen er vlak voor mijn neus een grote witte vlinder in de tuin op de damastbloem landde. Dat kon geen groot koolwitje zijn, die herken ik wel. Veel aders, mmm. Zal wel een geaderd witje zijn. 's Avonds, wat vaker gebeurde, de oogst van die dag (akkerhommel, atalanta en deze vlinder) op waarneming gezet.

Groot geaderd witje [*Aporia crataegi*] waargenomen door Miriam Scha

Dat leverde een dag of wat later de vraag van de validator op:

“Waar heb je deze zeldzame vlinder gezien??
Het is namelijk een groot geaderd witje!! Deze soort is al tientallen jaren verdwenen uit Nederland, heel af en toe worden er zwervers gezien. En in Duitsland, waar de soort nog wel voorkomt, vliegt hij nog niet…”
Mogelijk zit er dus een enthousiaste rupsenvanger c.q. vlinderkweker ergens in de omgeving van Dordrecht, al blijft het dus een mooi raadsel en voor mij een onverwachte verrassing!
Miriam

Werkgroep Stadsnatuur

In maart 2021 is de werkgroep stadsnatuur gestart. Het doel van de groep is het in kaart brengen van de natuur in de stad. Uiteraard is het ook aangenaam om samen te zoeken naar de vele planten die in de stad groeien.
Bermen, begraafplaats , straten, parken en plantsoenen herbergen een enorme diversiteit aan planten. Wij zijn inderdaad begonnen met het inventariseren van planten.

Wede [*Isatis tinctoria*] foto: Maja de Keijzer

Incidenteel worden ook mossen en korstmossen meegenomen. Het is erg de moeite waard om daarnaast ook te kijken naar vogels, insecten en spinnen.

Maar het belangrijkste studieobject was toch **de biodiversiteit** aan planten .
De meeste opwinding blijkt te ontstaan bij het vinden van relatief bijzondere en zeldzame soorten.
Planten als kransmuur, klimopbremraap, keverorchis , wede, steenanjer, knikkende vogelmelk waren reden tot uitgebreide fotosessies.

Klimopbremraap [*Orobanche hederae*] foto: Maja de Keijzer

Het zou de moeite waard zijn om ook insecten en spinnen te inventariseren. Gelukkig zijn er ook deskundigen op die terreinen aanwezig in de groep. Misschien is het belangrijk om bij een tweede ronde in 2022 deze groepen ook mee te nemen. Overigens kan iedereen die in de stad rondloopt en waarnemingen doet met betrekking tot de Dordtse biodiversiteit, die soorten doorsturen (f.beuvens@gmail.com)

Liefst met zoveel mogelijk gegevens zoals naam, plaats, familie, zeldzaamheid etc.
Het eerste jaar hebben we gezocht naar de balans tussen biodiversiteits-onderzoek en een aangename wandeling op de woensdagochtend. De keuze van de terreinen voor inventarisatie is mede ingegeven door de wens om ook veel van elkaar te kunnen leren. Dit betekende terreinen met grote biodiversiteit en tevens educatieve waarde.
Het waren heerlijke tochten langs bermen, in straten, parken en plantsoenen.

Frans Beuvens en Hans Schoorl

Mossen op de scheepshelling Wervenpark [Gonnie van de Vorm]

Liggende ganzerik Wervenpark [foto Gonnie van de Vorm]

Driebloemige nachtschade

Zuring grandwants larve nimf

Wervenpark

Algemene informatie

Auto-excursies

De verzamelplaats voor excursies **buiten** Dordrecht is aan de zuidzijde van het centraal station bij de stationsingang. Het streven is zoveel mogelijk te carpoolen.

Aan- en afmelden voor excursies

Bij de excursies **buiten** Dordrecht is vermeld bij wie men zich moet aanmelden op de **avond voorafgaand aan de excursie**. Indien u onverhoopt toch niet mee kan, dient u zich weer af te melden, anders staan we bij vertrek voor niets op u te wachten.

Dia- en lezingenavonden KNNV / IVN

De lezingen worden gehouden in het NMC-Weizigt, Van Baerle-plantsoen 30, 3314 BH Dordrecht. De zaal is 19:30 open en sluit uiterlijk 22:30.

Penningmeester en Ledenadministratie KNNV:

Ruud Dorst, Campanula 3 – 19, 3317 HB Dordrecht.
E-mail : ledenadministratie@drechtsteden.knnv.nl
NL63 INGB 0000 6945 70 t.n.v. KNNV Drechtsteden te Dordrecht.
Uw lidmaatschap loopt van januari t/m december. Afmelden dient schriftelijk plaats te vinden voor 1 november.

Contributie

Contributie voor 2020: € 32,00 voor leden; € 13,00 voor huisgenootleden en € 7,90 voor leden van andere KNNV-afdelingen. Bij een volledig lidmaatschap is men meteen lid van de landelijke KNNV, ontvangt men het tijdschrift Natura en kan men tegen ledenprijs boeken en natuurgidsen van de KNNV-uitgeverij bestellen.

Colofon IVN Dordrecht

Donateur van IVN Dordrecht: bij een jaarlijkse donatie van minimaal € 15,00 krijgt u:
=> Per email “Nieuwsbrief de Spindotter” van IVN Dordrecht en KNNV Dordrecht
=> Gratis toegang tot de IVN/KNNV-ledenavonden met interessante lezingen & presentaties
=> Recht op deelname aan de IVN Dordrecht ledenactiviteiten
Lidmaatschap IVN Dordrecht en daarmee tevens lid van Landelijk IVN:
Kosten: € 24,00 p jaar of € 2,00 p maand (alleen indien automatische afschrijving)
U heeft recht op de bovenstaande zaken als donateur PLUS:
=> 4 maal per jaar per post het magazine “Mens en Natuur”: www.ivn.nl/mens-en-natuur
=> Nieuwsbrief van de landelijke IVN organisatie
=> Stemrecht in de jaarlijkse algemene ledenvergadering

Steenraket

Zwarte mosterd

Stekelige hanenpoot

Beklierde nachtschade

Bernagie

Icarusblauwtje

Foto's: Gonnie van der Vorm